	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 05/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ημερομηνία: Σάββατο 5 Ιανουαρίου 2019
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. *Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα κάθε πρότασης και δίπλα σε κάθε γράμμα τη λέξη **Σωστό**, για τη σωστή πρόταση, και τη λέξη **Λάθος**, για τη λανθασμένη.*

α. Η απουσία βαριάς βιομηχανίας στην Ελλάδα περιόριζε το ενδιαφέρον για εκμετάλλευση του υπεδάφους.

β. Στο μικρό ελληνικό κράτος η ανάπτυξη της βιομηχανίας ήταν διαρκώς παρούσα στις συζητήσεις, στις οικονομικές και κοινωνικές αναλύσεις, συνήθως όμως ως σχέδιο ή πρόθεση, σπάνια ως εφαρμογή.

γ. Οι οθωνικές κυβερνήσεις αρνήθηκαν την αποπληρωμή των επαναστατικών δανείων, γεγονός που απομόνωσε τη χώρα από τις ευρωπαϊκές αγορές από το 1861.

δ. Το δηλιγιαννικό κόμμα δεν μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

ε. Στις 26 Σεπτεμβρίου ο Βενιζέλος συγκρότησε τη δική του κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη.

Μονάδες 5

A2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

α) Κλήρινγκ

β) Πραιτωριανοί

γ) Ανόρθωση

Μονάδες 12

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 05/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

A3. Τι γνωρίζετε για την ελληνική οικονομία κατά την περίοδο του μεσοπολέμου;

Μονάδες 13

A4a. Τι γνωρίζετε για την παρακμή του γαλλικού κόμματος; (μονάδες 10)

β. Να παρουσιαστεί η εκλογική αναμέτρηση και το αποτέλεσμα τόσο των εκλογών του Νοεμβρίου του 1910 όσο και του Μαρτίου του 1912. (μονάδες 10)

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1. Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα, να παρουσιάσετε:

α) την κατάσταση της Ελλάδας όταν ξέσπασε η οικονομική κρίση του 1932

β) τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης του 1932 στο πολιτικό επίπεδο

ΠΗΓΗ 1

Τα πρώτα σημάδια της παγκόσμιας κρίσης στην Ελλάδα

Το οικονομικό πρόγραμμα του Ελευθερίου Βενιζέλου είχε στόχο την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας. Γι' αυτό είχε δρομολογήσει έναν αριθμό από μεγάλα δημόσια έργα, η ολοκλήρωση των οποίων θα ωθούσε τη χώρα στην ευημερία και στην ανάπτυξη. Όλα αυτά θα μπορούσαν να γίνουν πραγματικότητα, αλλά κυρίως η διεθνής οικονομική συγκυρία δεν επέτρεψε την άμεση και έγκαιρη ολοκλήρωσή τους. Η κατάρρευση (κραχ) του αμερικανικού χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης το 1929, είχε αλυσιδωτές αντιδράσεις στις οικονομίες των κρατών της Ευρώπης και κυρίως σ' αυτές των ασθενέστερων κρατών, όπως η Ελλάδα. Ήδη από το 1930, άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σημάδια της κρίσης και στην Ελλάδα. Οι εξαγωγές άρχισαν να μειώνονται, ενώ δύσκολα μπορούσαν να βρεθούν χρηματοδοτήσεις από το εξωτερικό, για τη χρηματοδότηση των δημοσίων έργων. ...

Πράγματι, την ίδια εποχή ο Αλέξανδρος Διομήδης, διοικητής της Τ.τ.Ε. περιόδευε στο εξωτερικό, για να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για το δάνειο. Η διεθνής οικονομική κατάσταση ήταν δύσκολη, γιατί οι ευρωπαϊκές οικονομίες ήδη πλήττονταν από την κρίση που είχε ξεκινήσει από την Αμερική. Τελικά, υπήρξαν ευνοϊκές εξελίξεις και στις

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 05/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

19-3-1931, ο Διομήδης ανέφερε από το Λονδίνο την έγκριση της απόφασης για την παραχώρηση δανείου 4.600.000 λιρών στην Ελλάδα. ...Η τιμή έκδοσης του δανείου ήταν 83,5% με επιτόκιο 6%. Έτσι, το πραγματικό κεφάλαιο ανερχόταν μόλις στα 3.800.000 λίρες, ενώ το επιτόκιο στο 7,18%. ...

Αν και οι όροι δεν ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκοί, το δάνειο ήταν μια επιτυχία της Ελλάδας. Ένα μήνα πριν, στις 5 Φεβρουαρίου, η Ρουμανία είχε πάρει δάνειο 8.000.000 λιρών από τη Γαλλία στην τιμή του 76% και με επιτόκιο 7%. ...Αυτή την εποχή η παγκόσμια οικονομική κρίση φαίνεται ότι δεν τρόμαζε πολύ τους Έλληνες υπευθύνους. Στις 27-3-1931, ο Υπουργός Οικονομικών, Μαρής, σε συζήτηση στη Βουλή για τον προϋπολογισμό του έτους 1931/1932, υποστήριξε ότι η Ελλάδα θα ξεπερνούσε την κρίση και μάλιστα έκανε λεκτική επίθεση εναντίον όσων προέβλεπαν το αντίθετο. Είχε, όμως, άδικο, όπως αποδείχτηκε μόλις λίγους μήνες αργότερα.

Οι συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης δεν είχαν φτάσει ακόμα στην Ελλάδα και το νόμισμα ακολουθούσε τη σταθεροποιητική του πορεία. Όμως, ήδη από τις 30 Ιουνίου 1931, ο διορισμένος από την Κ.Τ.Ε. Άγγλος σύμβουλος της Τράπεζας της Ελλάδας, Η. C. Finlayson, έγραψε στο Βενιζέλο προειδοποιώντας τον: «...εξακολουθεί να υφίσταται στην Ελλάδα σοβαρή έλλειψις οικονομικής ισοροπίας και ότι, αν δε ληφθούν διορθωτικά μέτρα, είναι δυνατόν να δημιουργηθεί μια σοβαρή κατάσταση...» ...

ΠΗΓΗ 2

Οι πολιτικές συνέπειες της ελληνικής πτώχευσης

Από τη στιγμή που αναγγέλθηκε από το ελληνικό δημόσιο η αναστολή των πληρωμών, δημιουργήθηκε αναστάτωση στους ομολογιούχους του εξωτερικού που άρχισαν να πιέζουν τις κυβερνήσεις τους να λάβουν μέτρα κατά της Ελλάδας. Οι πρέσβεις της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Αμερικής επέδωσαν (28 Απριλίου) κοινή διαμαρτυρία στην Αθήνα. ...Τέλος, στις 21 Μαΐου η επιτροπή εμπειρογνομόνων από τη Γενεύη αναγνώρισε τη δυσμενή θέση της Ελλάδας, όμως, διατύπωσαν ότι η Ελλάδα όφειλε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της, αν σκόπευε στο μέλλον να απευθυνθεί στην Κ.Τ.Ε. για ένα νέο δάνειο.

1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Στο μεταξύ, στο εσωτερικό οι αντιπολιτευόμενες εφημερίδες ασκούσαν έντονη κριτική στο Βενιζέλο. ... Ήταν φανερό ότι το τέλος της Κυβέρνησης Βενιζέλου είχε φτάσει. ... Η πίεση είχε γίνει αφόρητη και στις 21 Μαΐου 1932, ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέβαλε την παραίτησή του, ελπίζοντας να ωθήσει τα κόμματα να σχηματίσουν μαζί του οικουμενική κυβέρνηση. Την ίδια ημέρα ανακοινώθηκε και η απόφαση του Συμβουλίου της Κ.τ.Ε. για την ελληνική πτώχευση.

Η παραίτηση του Βενιζέλου (21 Μαΐου 1932) έφερε στην πρωθυπουργία για σύντομο χρονικό διάστημα (26 Μαρτίου-3 Ιουνίου) τον Αλ. Παπαναστασίου. Αυτός στηριζόταν στις ψήφους των βενιζελικών κομμάτων κι έκανε διάφορες διακηρύξεις. Ανάμεσα σ' αυτές ήταν η φορολογική απαλλαγή της αγροτικής παραγωγής, η προώθηση ψήφισης του νομοσχεδίου για την κοινωνική ασφάλιση (την ίδρυση του σημερινού ΙΚΑ) και η καθιέρωση της απλής αναλογικής, ως εκλογικού συστήματος. Τελικά, ο Βενιζέλος δήλωσε ότι δεν υποσχόταν την ανεπιφύλακτη υποστήριξη του Παπαναστασίου κι έτσι ο τελευταίος και η κυβέρνησή του παραιτήθηκαν στις 3 Ιουνίου. Δύο μέρες αργότερα, στις 5 Ιουνίου, ο Βενιζέλος επανήλθε στην εξουσία.

Μονάδες 25

B2. Με βάση τις γνώσεις που αποκομίσατε από το σχολικό σας εγχειρίδιο και τα παραθέματα να παρουσιάσετε και να σχολιάσετε τις εκδηλώσεις βίας και φανατισμού που δημιούργησαν χάσμα ανάμεσα στις δύο παρατάξεις κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού.

ΠΗΓΗ 1

Το κίνημα αυξάνει τα πολιτικά πάθη

Η έκρηξις του κινήματος και η ουσιαστική εγκατάστασις του κόμματος των Φιλελευθέρων εν Θεσσαλονίκη εδημιούργησαν την ελπίδα εις πολλούς ησύχους και καλούς Έλληνας, ότι η οξύτης των παθών τουλάχιστον θα εμετριάζετο. Απησχολημένοι αι δύο παρατάξεις εις τα ίδια αυτών έργα και κινούμεναι εντός διαφόρων γεωγραφικών ορίων, έλεγον οι καλοί αυτοί πολίται θα ελησμόνουν τας μεταξύ των αντιθέσεις.

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 05/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Δυστυχώς δεν είχαν ούτως το πράγμα. Τα πάθη διαρκώς ηύξανον και το χάσμα μεταξύ αυτών εγένετο πάντοτε βαθύτερον. Η μία παράταξις, η βασιλική, τόσον δια του φιλικού της τύπου, όσον και δια των εκπροσώπων της επετίθετο βαναύσως όχι μόνον κατά του κινήματος, το οποίον απεκάλει άθλιον και προδοτικόν, αλλά και κατά των συμμετασχόντων ή και προσωρούτων εις αυτό. Όλοι αυτοί οι Κουντουριώτηδες, οι Δαγκλήδες, οι Βενιζέλοι και τόσοι άλλοι πολίται πρώτης τάξεως ήσαν πουλημένοι στους Γάλλους και στους Άγγλους. Ανέφερον μάλιστα και τον αριθμόν των εκατομμυρίων με τα οποία εξηγοράσθησαν οι οργανώσαντες και οι ηγούμενοι οπωσδήποτε του κινήματος.

Αλλ' όλοι αυτοί δεν ήσαν μόνον πουλημένοι, ήσαν και λωποδύται, και καταχρασταί και κλέπται. Όποιος έφευγε για τη Θεσσαλονίκη έπαιρνε μαζί του και τα χρήματα του Δημοσίου. Δεν υπήρχεν ύβρις, δεν υπήρχε συκοφαντία που να μη εκσφενδονίζεται καθ' όλων αυτών των Ελλήνων, οι οποίοι όμως εις το κάτω της γραφής και τα γαλόνια των και την ζωήν των είχαν θέσει εις κίνδυνον.

Αλλά και η άλλη παράταξις, η βενιζελική δεν εσταύρωσε τα χέρια της. Ούτε ήκουεν αγογγύστως τας ύβρεις και τας συκοφαντίας. Εγνώριζε να τας ανταποδίδη. Είχε και αυτή οπαδούς πολλούς, είχε τύπον ιδικόν της. Αλλ' η παράταξις αυτή, και μόνη αυτή, είχε επί πλέον και την προστασίαν των ξένων, της οποίας μάλιστα έκανε μεγαλυτέραν χρήσιν της πρεπούσης με ζημίαν σοβαράν της δημοτικότητός της.

Κ. Ζαβιτζιάνου, Αναμνήσεις..., Α', σσ. 201-202

ΠΗΓΗ 2

Χάρισμα και παραταξιακή συνείδηση λειτουργούν συνήθως ομόρροπα. Η εμφάνιση χαρισματικού ηγέτη, με τις ριζικές επιλογές που απαιτεί και τον εντελώς ιδιαίτερο φανατισμό που προκαλεί σε οπαδούς κι αντιπάλους, οδηγεί σε μεγαλύτερη αποκρυστάλλωση κι οξύτητα των παραταξιακών φαινομένων και συγκρούσεων. «Αρχηγός, σωτήρας, σύμβολο της μισής Ελλάδας, Σατανάς για την άλλη μισή» ο Βενιζέλος ξεσήκωσε πολιτικά πάθη που θα ήταν αδιανόητα χωρίς αυτόν – ή κάποιον άλλον, σαν αυτόν. Αντίρροπα, η παραταξιακή αποκρυστάλλωση τείνει να μειώσει την απόλυτη ελευθερία της χαρισματικής ηγεσίας. Το σημείο σύγκρουσης φθάνει όταν ο ηγέτης αποφασίσει να πάει

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 05/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

αντίθετα στο παραταξιακό ρεύμα, όπως π.χ. ο Βενιζέλος το 1935, όταν βιάστηκε ν' αναγνωρίσει το πραξικόπημα της Παλινόρθωσης. Μπορεί και τότε να επιβάλλεται ο χαρισματικός ηγέτης στην παράταξή του, όχι όμως χωρίς ρήγματα, διαρροές κι ανακατατάξεις.

Χάρισμα και παραταξιακή συνείδηση, χωρίς να καταργούν το σύστημα της πελατείας, παραμερίζουν ή περιορίζουν σημαντικά τη δύναμη του, τη λειτουργία του και ιδίως την ελαστικότητά του. Βασικά, ο συσχετισμός δυνάμεων ανάμεσα στην εθνική κομματική ηγεσία και τα τοπικά «κόμματα» ανατρέπεται ριζικά σε όφελος της πρώτης.

Γ. Μαυρογορδάτου, ό.π., σ. 171

Μονάδες 25

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 5/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ημερομηνία: Σάββατο 5 Ιανουαρίου 2019
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** α. Σωστό
β. Λάθος
γ. Λάθος
δ. Σωστό
ε. Σωστό

A2. α. Το κλήρικ ήταν μία μέθοδος διακανονισμού, η οποία κυριάρχησε προοδευτικά στο εξωτερικό εμπόριο μετά την οικονομική κρίση του 1932. Οι διεθνείς συναλλαγές δε γίνονταν με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία.

β. Ήταν ομάδα στρατιωτικών την οποία επιχείρησε να δημιουργήσει ο Δ. Βούλγαρης για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία.

γ. Ήταν το γενικό σύνθημα των ανεξάρτητων πολιτικών που συμμετείχαν στις εκλογές της 8ης Αυγούστου 1910. Με την «ανόρθωση», ανάλογα με την περιοχή που ήταν υποψήφιοι και τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνονταν, εννοούσαν είτε την υλοποίηση των αιτημάτων των συντεχνιών, όπως εκφράστηκαν στα συλλαλητήρια του 1909, είτε την επίλυση του αγροτικού ζητήματος με την παροχή γης στους ακτήμονες. Το σύνθημα της Ανόρθωσης υποστήριζαν και οι οπαδοί του Εθνικού Κόμματος του Κ. Μαυρομιχάλη που κατά την εκτίμησή τους δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν οι Βενιζελικοί.

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 5/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

A3. Σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 52 «Η Ελλάδα του μεσοπολέμου ... στην καταστροφή.»

A4 α. Σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 74 «Ο Κωλέττης ... για τη διαδοχή.»

β. Σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 90 «Ο Βενιζέλος πήρε εντολή ... μεταρρυθμιστικό του έργο.» και σελ 91 « Το ρεύμα που είχε το κόμμα ... κοινωνικών προβλημάτων.»

B1α. Σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 54 «Η παγκόσμια οικονομική κρίση ... και αισιοδοξία.»

Πράγματι, όπως επιβεβαιώνει το ιστορικό παράθεμα, ο Βενιζέλος ως πρωθυπουργός της χώρας είχε προγραμματίσει μια σειρά από δημόσια έργα που εντάσσονταν στο οικονομικό του πρόγραμμα, το οποίο θα ανασυγκροτούσε τη χώρα. Δυστυχώς, όμως, δεν υλοποιήθηκαν λόγω της οικονομικής κρίσης του 1929 που ξεκίνησε στην Αμερική, τα δείγματα της οποίας έφτασαν στη χώρα μας το 1930, όταν άρχισαν να μειώνονται οι εξαγωγές και να δυσχεραίνουν οι εξωτερικές χρηματοδοτήσεις δημοσίων έργων.

Επιπλέον, η πηγή προσφέρει πληροφορίες για προσπάθειες δανειοδότησης της χώρας, τη στιγμή που η διεθνής οικονομία βρισκόταν σε εξαιρετική κρίση. Παρόλα αυτά ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, Αλέξανδρος Διομήδης, κατάφερε να επιτύχει τη χορήγηση δανείου, με όχι και τόσο ευνοϊκούς όρους. Μάλιστα, λίγο πριν φτάσει η κρίση στην Ελλάδα το νόμισμα είχε σχεδόν σταθεροποιηθεί, ενώ την ίδια περίοδο ο Άγγλος σύμβουλος της Τράπεζας της Ελλάδας δήλωνε στον Βενιζέλο την επισφαλή θέση της ελληνικής οικονομίας. Έτσι, σύντομα το ελληνικό δημόσιο ανέστειλε τις πληρωμές δημιουργώντας αναστάτωση στο εξωτερικό που οδήγησε σε πιέσεις των ξένων προς την Ελλάδα να φανεί συνεπής στις υποχρεώσεις της, για να μπορεί μελλοντικά να ζητήσει τη βοήθεια της κοινωνίας των εθνών.

Το αποτέλεσμα ήταν οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση να εξαντλήσουν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα. ... ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες. (σχολ. βιβλίο, σελ. 54)

β. Σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 54 «Οι πιο σημαντικές ... πολιτικό πεδίο.» Ηδη από τις 27 Μαρτίου 1931 ο Υπουργός Οικονομικών, Μάρης, υποστήριζε ότι η κρίση θα ξεπερνούταν και άσκησε δριμυία λεκτική επίθεση εναντίον όσων προέβλεπαν το αντίθετο, το οποίο, όμως, και επαληθεύτηκε. Έτσι, όταν ξέσπασε η κρίση και στην Ελλάδα, οι εφημερίδες επιτέθηκαν στον Βενιζέλο εξωθώντας τον σε παραίτηση τον Μάιο του 1932, γεγονός που οδήγησε σε συγκρότηση οικουμενικής κυβέρνησης και σε πτώχευση της χώρας με απόφαση της Κοινωνίας των Εθνών. Η παραίτηση του Βενιζέλου είχε ως συνέπεια κλιμακωτές

1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

πολιτικές εξελίξεις. Στο πλαίσιο αυτών τη διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε για σύντομο χρονικό διάστημα με υποστήριξη των Βενιζελικών ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου που προώθησε αλλαγές, όπως φορολογικές απαλλαγές της αγροτικής παραγωγής, ψήφισμα για την κοινωνική ασφάλεια και απλή αναλογική στο εκλογικό σύστημα. Όταν τελικά ο Βενιζέλος απέσυρε τη στήριξή του, η κυβέρνηση Παπαναστασίου παραιτήθηκε και στην εξουσία επανήλθε ο Βενιζέλος.

Βέβαια, στην περίοδο της οικονομικής κρίσης τα ισχυρά συγκεντρωτικά κράτη ... και στην επιβολή δικτατορίας. (σχολ. βιβλίο, σελ. 540).

B2. Σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 94 - 96 «Στις εκλογές που προκηρύχθηκαν ... Ίωνος Δραγούμη, το 1920).

Η διάσταση απόψεων ανάμεσα στον Βενιζέλο και τον Βασιλιά Κωνσταντίνο για την είσοδο της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κλόνισε τις σχέσεις των δύο ανδρών και οδήγησε στον εθνικό διχασμό. Μάλιστα, το 1915 προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης Βενιζέλου. Στις εκλογές που προκηρύχθηκαν ... τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Ο εθνικός διχασμός έφτασε στο αποκορύφωμά του με την απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου και τη δολοφονία του Ίωνος Δραγούμη, το 1920. (σχολ. βιβλίο, σε 94 – 94).

Αναφορικά με τις εκδηλώσεις του διχασμού το ιστορικό παράθεμα αναφέρει αρχικά ότι η μετακίνηση του Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη προκάλεσε την ελπίδα για εκτόνωση των παθών, καθώς πολλοί πίστευαν ότι η απόσταση θα βοηθούσε τις παρατάξεις να αμβλύνουν τις αντιθέσεις τους. Οι προσδοκίες, όμως, αυτές διαψεύστηκαν. Οι φιλοβασιλικοί μέσω και του τύπου εκφράζονταν υποτιμητικά εναντίον του κινήματος της Θεσσαλονίκης, αναφέροντας ότι οι υποστηρικτές του δωροδοκήθηκαν και εξαγοράστηκαν από τις Μεγάλες Δυνάμεις ξεπέφτοντας ηθικά και κοινωνικά. Μάλιστα, δε δίσταζαν να τους κατηγορούν ως καταχραστές του δημόσιου χρήματος, μαζί με όποιον έφευγε στη Θεσσαλονίκη. Ανάλογη ήταν και η στάση των Βενιζελικών που ανταπέδιδαν τις συκοφαντίες. Εξάλλου, δεν είχαν υποστήριξη μόνο στο εσωτερικό της χώρας, αλλά απολάμβαναν και την εύνοια των ξένων.

Ειδικότερη αναφορά γίνεται στο δεύτερο ιστορικό παράθεμα στην προσωπικότητα του Βενιζέλου. Με αφορμή το πρόσωπο του στην πολιτική σκηνή τονίζεται ότι η προβολή ενός χαρισματικού ηγέτη επιδρά καταλυτικά σε οπαδούς και αντιπάλους εδραιώνοντας και εντείνοντας παραταξιακές συμπεριφορές και συγκρούσεις. Όμοια και στο πρόσωπο του Βενιζέλου συγκεντρώνονταν αντιφατικά χαρακτηριστικά (αρχηγός, σωτήρας, σατανάς) προκαλώντας πολιτικά πάθη, που αγγίζουν τα όρια όταν ο ηγέτης επιβάλλεται στην παράταξή του ακόμα κι όταν προξενεί τριγμούς και διαρροές.

	ΑΠΟ 22/12/2018 ΕΩΣ 5/01/2019
	1η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Καταλήγοντας η πηγή αποδεικνύει τη σχέση αλληλεξάρτησης χαρίσματος και παραταξιακής συνείδησης που μπορεί να αποδυναμώσει, χωρίς όμως να εξαλείψει, τις πελατειακές σχέσεις. Αυτό συντελείται με την ενίσχυση την εθνικής κομματικής ηγεσίας έναντι των τοπικών κομμάτων.